INTROTEMA

Algoritmalarla dolu Elbphilharmonie: matematik, geometri ve müzik

Almanya'nın Hamburg şehrinde, 2017 yılında açılışı yapılan Elbphilharmonie ya da kısaca Elphi, şehrin sembolleri arasına hemen giriverecek bir konser salonu. Çağımızın en ilgi çekici yapılarından birisi olmaya aday görünen bu konser salonu, Elbe nehri üzerinde bir yarımadada yer alıyor. Akustik imkan bakımından en ileri konser salonu sayılan ve dünyanın en büyük konser mekanı olan Elphi, mimari açıdan karakteristik özellikler taşıyor. İsviçreli iki mimar tarafından tasarlanan ve Kaispeicher A adındaki depo üzerine inşa edilen salon, dalga görünümlü dış tasarımıyla ilgi çekiyor.

843 milyon dolara mal olan filarmoni binasının merkezinde, fildişi renginde, ışıltılar yayan duvarlarıyla ve tavanı kaplayan on bin adet akustik paneliyle bambaşka bir atmosferde müzik dinleme imkanı sunan bir oditoryum bulunuyor. Bu salon okyanusta salınan mercan resifleri gibi organik bir yapıyı andırıyor. Büyüleci bir tasarım olduğu kadar teknolojik bir başarı öyküsü...

Elbphilharmonie'de üç konser salonu bulunuyor. En büyüğü olan oditoryum algoritmalar kullanılarak üretilen 'parametrik bir tasarım'. Kendine has şekilleri olan ve dev bir yapbozun parçaları gibi görünen fiber akustik paneller, mimarlar Herzog ve De Meuron'un 13 yıl zarfında ortaya çıkardıkları özgün tasarımlar...

Salonun asıl sürprizi, duvarlara saklanmış. Birbiri üzerinde yükselen, tasarımcılarının 'hücre' olarak isimlendirdiği fildişi renkli paneller, sese biçim vermek üzere tasarlanmış. Bunlar duvarlara ve tavanlara 4 cm'den 16 cm'ye kadar farklı ebatlarda ve içiçe olacak şekilde yerleştirilmiş. Algoritma ve matematik, sesi biçimlendirmek için biraraya gelmiş. Bu panellere çarpan ses dalgaları ya emiliyor ya da farklı yönlere yansıtılıyor. Bu sayede dinleyiciler eşsiz bir müzikal tecrübe yaşıyorlar. İki farklı panelin, sesi aynı şekilde emmesi veya yansıtması mümkün değil... Her panel, salonun bütünü içinde diğer panellerle uyumlu, dengelenmiş ses dalgaları yaratmaya yarıyor.

Bu teknik aslında birçok konser salonunda kullanılıyor. Mesela Viyana'daki Musikverein'da yüzyıllardır aynı yöntem tatbik ediliyor. Salon tasarımında yer alan süslü, neoklasik detaylar aynı yayılım etkisini yaratıyor.

Elbphilharmonie'nin iki mimarı on bin paneli tasarlarken ve optimal ses haritasını oluştururken ünlü akustikçi Yasuhisa Toyota'dan da destek almış. Mesela Toyota salonun geometrisini göz önünde bulundurarak bazı panellerin sesi emmek için daha derin ve daha büyük yivlere ihtiyaç duyduğunu belirlemiş. Tavan ve korkulukların üst kısımları gibi bölgelere ise daha ince ve derin olmayan hücreler yerleştirmiş. İki mimar ise bu akustik yorumları görsel açıdan tekrar ele almışlar.

Elbphilharmonie, çağdaş mimarinin koordinatörlüğünde matematiğin, geometrinin, akustiğin etkileyici ve ihtişamlı şekilde buluştuğu bir konser mekanı olarak icracılarını ve dinleyicilerini bekliyor.

Yandaki QR karekodu okutarak Elbphilharmonie ile ilgili bir video seyredebilirsiniz.

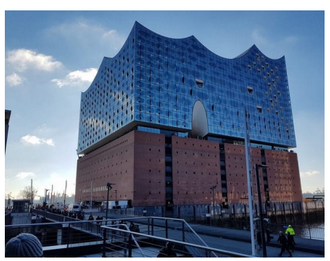

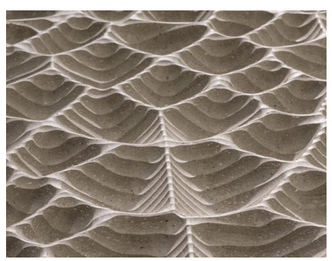

Tanburi Cemil Bey.

Tanburi Cemil Beyi keşfet

Tanburi Cemil Bey (1873-1916). Türk musikisinin büyük efsanesi... Musiki hayatına keman ve kanunla başlamış, sonra hayatının merkezine yerleşen tanburu tanımış, tanburun bütün teknik imkanlarını zorlayarak yeni bir çığır açmış, eğlence müziğine has İstanbul kemençesini klasik musiki dünyasına sokmuş, tanburu keman ya da kemençe yayıyla çalarak yaylı tanburun doğuşunu hazırlamış, lavtadan viyolonsele klarinetten zurnaya kadar pek çok saza iltifat etmiş, onları iyi seviyede çalmaya uğraşmış, bazen de rebapla ruhundaki feryadı nağmelendirmiş, ömrü nağmeler peşinde geçmiş melankolik bir virtüözdür Cemil Bey. Musikide ne aradığını anlatırken çocukluk hatıralarını şöyle naklediyor: "Boş vakitlerimde –meşkhanenin duvarında asılı- musiki aletlerini birer birer denemeye başladım. Bir müddet keman çaldım, bunun sadasını acı buldum. Bir müddet de kanun çaldım. Akordunun zorluğu onu terk etmeme sebep oldu. Nihayet tanburda karar kıldım. Bu asil ve rengîn saz üzerinde istediğim nağmeleri icra ettikçe hislerime bir açıklık gelir, hayalim genişler, acı teessürlerim bir müddet için olsun benden uzaklaşırdı."

Cemil Beyin eline ilk defa aldığı bir çalgı tabiri caizse 'konuşmaya' başlardı. İstanbul kemençesini ise zaten konuştururdu! Hatta kemençe ile "Fatma Hanım," "Yangın var" dedirtir, çocuk ağlaması taklidi yapardı. Arkadaşlarından Müfid Bey, "*Bir gün Cemil Beyle Çamlıca'ya gittik. Karadenizliler toplanmış, kendilerine mahsus kemençeyi çalıp oynuyorlardı. Cemil, kemençeyi istedi, biraz akort ettikten sonra onların tavrında, fakat pek hoş surette çalmaya başlayınca coşup kendilerinden geçtiler*" şeklinde bir hatıra nakleder. Yalnız bu hatıra, Cemil Beyin enstrüman çalmadaki maharetini ispat için yeterlidir.

Onun fevkalade müzik kabiliyeti o derecedeydi ki, 15 yaşında iken henüz iki seneden beri çalmakta olduğu tanburda yeni bir tekniğin doğuşunu müjdeleyen icraları İstanbul sanat mahfillerinin ilgisini çekmeye başlamış, tutucular tarafından tekniği 'klasik tanbur tavrı'na uygun bulunmuyorsa da bu yeni üslubun etki sahası gittikçe artmıştı. Daha 20'li yaşlarda bir 'dâhi-i musiki' idi o. İcrasını duyanlar hayranlıklarını gizleyemiyor, musikide üstad olan kimseler dahi tanbur çalışındaki başkalık karşısında şaşıp kalıyorlardı. Hocası Tanburi Ali Efendi onun hakkında bir arkadaşına şu sözleri söylemişti: "Bir çocuk peyda oldu. İki haftadan beri benden meşk alıyor. Fakat bundan sonra ona meşk vermeye utanıyorum."

Büyük virtüözitesi ile tanburun tarihî seyrini değiştiren ve İstanbul kemençesini yeni baştan yaratan Cemil Bey aynı zamanda hatırı sayılır bir bestekârdır. Şedaraban ve Ferahfezâ makamları için bestelediği saz eseri fasılları bugün hâlâ sevilerek icra edilen eserlerdir. En büyük şansımız ise kendilerinden pek çok haber erişen nice icracılar, virtüöz sazendeler ve hanendeler, sesin kaydedilmeye başlanmasından çok önce yaşamış olmalarına karşın Cemil Beyin, ses kaydı ile daha teknikler emekleme safhasında iken alakadar olması ve sayıları 150'yi bulan ve büyük kısmı en az besteleri kadar güçlü sanat eserleri olan kayıtlar doldurmasıdır. Şimdi Cemil Beyi ölümsüzleştiren bu hazinelerden birkaçını dinleyelim.

Tanburi Cemil Bey
"Şedâraban Saz Semâisi"

Tanburi Cemil Bey
"Nihâvend Sirto"

Sipsi ustası Halime Özke.

Macahel yaşlılar korosu.

Somut Olmayan Kültürel Miras

Kısa adı UNESCO olan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu, 2003 yılında "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi"ni kabul etti. Bu sözleşme 2006 yılında TBMM'de görüşüldü ve Türkiye bu sözleşmeye taraf oldu. Böylece, meddahlık, Mevlevi sema törenleri, Karagöz, âşıklık geleneği, nevruz, geleneksel sohbet toplantıları, Alevi-Bektaşi semah geleneği, Kırkpınar yağlı güreşleri, mesir macunu festivali, Türk kahvesi, ebru, ince ekmek yapımı, çini sanatı, Hıdrellez, Dede Korkut, Türk okçuluğu, ıslık dili olmak üzere 17 başlıkta somut olmayan kültür mirasının ögeleri tespit edildi. Her sene bu sahadaki faaliyetleri cesaretlendirecek ödüller veriliyor. "Türkiye'de Yaşayan İnsan Hazineleri" sayesinde ise mahallî karaktere sahip zenginlikler gün yüzüne çıkıyor.

Ödüllerin verilmesinde bazı önemli ölçütler kullanılıyor. "Somut olmayan kültürel mirasın belli unsurlarını yeniden yaratmak ve yorumlamak açısından gerekli bilgi ve beceriye yüksek düzeyde sahip kişiler" olunması ilk parametre. Ayrıca kişinin ustalığını 10 yıldır icra ediyor olması, sanatını usta-çırak ilişkisi ile öğrenmiş olması, bilgi ve becerisini uygulamadaki üstünlüğü, konusunda ender bulunan bilgiye sahip olması, kişi veya grubun yaptığı işe kendisini adamış olması ve icra ettiği sanatın toplumla buluşmasını sağlayacak yenilikler içermesi, kendisinden sonra geleceklere bu beceriyi tevarüs ettirme eyleminin (çırak yetiştirmiş olması) bulunması gibi kriterlere bakılıyor.

2015 yılında "Macahel Yaşlılar Korosu," bu kapsamda ödül alarak 1500 yıllık bir geleneği kamuoyuna hatırlatmış oldu. Macahel, Artvin'in Gürcistan sınırına yakın dağlık yörede çok sesli şarkılar için kullanılan bir kelime... Yok olmaya yüz tutmuş bir gelenek olmasına karşın, bu şarkıları ihya etmek için İberya Özkan ve Bayar Şahin öncülüğünde 2001 yılında bir koro kuruluyor. Müzik geçmişi olmayan kişilerden oluşan bu koro, köy imecelerinde, düğünlerde Macahel geleneğini sürdürüyor.

Yine mahallî bir müzik uğraşısı olan sipsi hoş bir teşvik ödülü ile hatırlandı geçtiğimiz ay. 72 yaşındaki Denizlili sipsi ustası Halime Özke, "Yaşayan İnsan Hazinesi" ödülünü Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın elinden aldı. Halime Özke, çocukluğundan bu yana dağda çobanlık yaparken büyüklerinden sipsiyi öğrenip geliştiriyor ve bir icracı olarak köy düğünlerine iştirak ediyor. Bu usul sipsi icracılarının sayısı azalmış durumda...

Özke, Teke yöresi türkülerinde sık kullanılan, küçük boylu üflemeli bir çalgı olan sipsiden bahsederken "Sipsi çalarken bütün dertlerim geçiyor. Bazen oynuyor, bazen ağlıyorum." diyor.

Osmanlı-Türk Müziği Araştırmaları

İTÜ'nün Müzik Teorisi Anabilim Dalı hocalarından Prof. Dr. Nilgün Doğrusöz'ün 2014 yılında kurduğu kısa adı OTMAG olan, İTÜ Osmanlı-Türk Müziği Araştırmaları Grubu, bazı özel arşivler üzerine tarihsel müzikolojiyi; edebiyat, tarih, siyaset bilimi, sosyoloji gibi diğer disiplinlerle birlikte ele alan çalışmalar yapıyor. OTMAG'ın kendi tarih yazım ekolünü oluşturmak gibi iddialı bir hedefi var. Grubun internet sitesinde amaç şöyle açıklanmış: "Osmanlı müzik araştırmalarına yön veren birincil kaynakların günümüze ulaşması ve birçok kaynağın tıpkıbasımlarının, transkripsiyonlarının yayınlanmasıyla bu kaynaklar üzerine yapılan monografik çalışmaların sayısında önemli ölçüde bir artış görülmüş; bu artış günümüz Osmanlı müzik araştırmalarına ivme kazandırmıştır. Grubun amacı, bu çalışmalara özellikle çeviriyazım yöntemini kullanarak destek vermek, Osmanlı Türkçesi ile yazılmış matbu ve el yazması müzik kaynaklarını inceleyerek, üzerine çalışmalar yapmak ve bu çalışmaların yayınlanmasını sağlamaktır." Grubun hedefleri arasında ayrıca Ali Rifat Çağatay, Rauf Yekta Bey, Ahmet Avni Konuk, Haşim Bey, Leon Hancıyan ve Dürrü Turan terekeleri üzerine çeviriyazım, inceleme, değerlendirme ve edisyon kritik çalışmaları yapmak, bu çalışmaların kitap olarak basımını ve terekelerden çıkan notaların icra edilmesini sağlamak yer alıyor.

otmag.itu.edu.tr

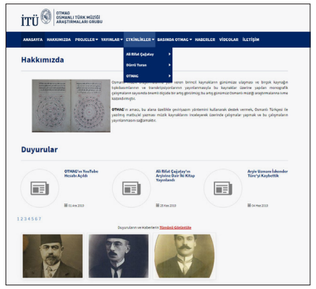

Geleneksel makam müziğinin güncel versiyonu: *İncesaz*

Akıllarındaki, gönüllerindeki müziği yapabilmek amacıyla bir araya gelen Murat Aydemir, Derya Türkan ve Cengiz Onural tarafından 1997'de kurulan İncesaz, pop müziğin ve güncel müziğin gidişatına uymadan, yalnız kendi bildiği yolda devam etti. Bir bakıma kendi müziğini, 'İncesaz müziği'ni yaptı ve yapmaya devam ediyor. Bu müzik, gelenekselden kopmayan, ama onu yeniden üretme bağlamında korku ve kompleksleri olmayan bir deneme, bir önerme...

İncesaz müziği, geleneksel makam müziğimizin bir devamı, güncel bir versiyonudur. Gerek sazlarımızda gerekse seslerimizde geleneksel üslubu korumak; geleneksel perde, makam müziğimizden ve bu müziğin estetiğinden kopmamak önceliğimiz oldu, bundan sonra da olacaktır. Bunları yaparken dünya müziğinin bin bir renginden yakışanı alıp birer tını, armoni veya ritim ögesi olarak kullanmaktan kaçınmıyoruz. Bu hem aşina olduğumuz hem yeni diyebileceğimiz bir kurgu oluşturuyor. Bu bağlamda İncesaz müziğinin kendine özgü bir tavrı olduğunu kabul edebiliriz. Ülkemizde, hatta dünyada müzik yelpazesinin çok uçlarında olmayan, yadırganmayan ve anlaşılan bir müzik yaptığımızı düşünüyoruz. Bununla birlikte dinlemek ve anlamak için emek isteyen, içinde pek çok detay ve katman barındıran, dinledikçe keşfedilen bir müzik icra ettiğimizi de söyleyebiliriz.

İncesaz bugüne kadar, büyük çoğunluğu kendi bestelerinden oluşan dokuz albüm yayınladı. Ayrıca geçmişle olan bağın yeniden kurulabilmesi için albümlerinde üstadların eserlerine yer verdi; bu tavır bundan sonra da devam edecektir.

Albümlerimiz, müzikal olarak geniş bir yelpazeyi kapsıyor. Bunlar arasında sözsüz müzik, şarkı ve türküler yer aldığı gibi, yaylı çalgılar dörtlüsü ve senfonik çalışmalarımız da var. Bütün bu zenginlikleri ve değişik tatları, İncesaz potasında eritmeye gayret ediyor, bu bağlamda sözlü ve sözsüz yeni eserler üretiyoruz. Ülkenin her köşesinde gördüğümüz teveccüh bizi çok mutlu ediyor. Konserlerimizi bütün Türkiye'ye yaymaya çalışıyor, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde konser vermeye devam ediyoruz.

—CENGİZ ONURAL

Yandaki QR karekodu okutarak İncesaz ile ilgili bir video seyredebilirsiniz.

Bir müzikterapi seansı. tumata.com

Türk Musikisini Araştırma ve Tanıtma Grubu

Kısa adı TÜMATA olan Türk Musikisini Araştırma ve Tanıtma Grubu, 'en az 6 bin yıllık geçmişi olan' Türk musikisinin günümüze ulaşabilen repertuvarı, icra şekilleri, dansları, kıyafetleri ve dekorları, sosyo-kültürel ve psikolojik kaynakları ile müzik terapinin uygulama malzemeleri gibi konularda çalışıyor.

1976 yılında merhum Rahmi Oruç Güvenç tarafından kurulan grup, İstanbul Üniversitesi Etnomüzikoloji Araştırma ve Uygulama Merkezine bağlı olarak sürdürdüğü faaliyetine, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde, Türk Musikisini Araştırma ve Tanıtma Birimi olarak devam etti.

TÜMATA, Mannheim, Münih, Berlin, Zürih, Madrid, Barselona'da altı merkez kurdu ve Avusturya Rosenau'da müzik terapisti yetiştiren bir okul açtı. Öte yandan Türk musikisinin tedavi değerlerini araştırmayı da amaçlayan ve Viyana'da bazık klinik çalışmalar yürüten TÜMATA'nın, nöroloji, kardiyoloji, onkoloji, geriatri ve immünoloji çalışmalarının yanı sıra engelliler konusundaki faaliyetleri devam ediyor.

TÜMATA ayrıca 300'den fazla otantik Türk musikisi aletinden oluşan bir müze ve nota arşivine sahip...

Bestekâr Yanlış Bilinen Eserler

Pera Müzesi Türk Müziği Konserleri, 2013 yılından beri Prof. Dr. Alâeddin Yavaşca danışmanlığında hazırlanmaktadır. Serinin 39. konserinde, 19. yüzyıl ve sonrasında hatalı atıflarla yaygınlaşan, yanlış bestekârlara atfedilen ve Cumhuriyet devrinde yanlış bilgilerle literatüre giren 13 eser icra edildi. Koordinatörlüğü Sinan Sipahi, sunuculuğu Osman Nuri Özpekel tarafından gerçekleştirilen konserde Mustafa Doğan Dikmen, Harun Korkmaz ve Gizem Coşkun solist olarak yer aldı. Eserler, Aziz Şükrü Özoğuz (keman), Taner Sayacıoğlu (kanun), Lütfiye Özer (kemençe), Gamze Ege Yıldız (tanbur), Volkan Ertem (viyolonsel) refakatinde icra edildi. Harun Korkmaz'ın muhtelif yazma eser kütüphanelerinde, binlerce elyazması üzerinde çalışarak elde ettiği bilgilerin ürünü olan konserin broşüründe, icra edilen eserlerle ilgili belgeler yer aldı, bestekârlar hakkında bilgi verildi. Böylece bu eserler hakkındaki pekçok belge ilk kez sanatseverlerle buluştu.

Kayıp Yegâh Mevlevi Ayini bulundu!

Başta Sadettin Nüzhet Ergun'un 1946'da yayınlanan antolojisi olmak üzere dinî musikiye dair kaynaklarda, uzun zamandır icra edilmediği için tamamen unutulduğu kaydedilen Derviş Abdülkerime'e ait Yegâh Mevlevi Ayin-i Şerifi, Harun Korkmaz'ın İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde muhafaza edilen Hüseyin Sadettin Arel Arşivini kataloglama çalışmaları esnasında bulundu. Böylece tekkelerin ilgasına (1925) kadar bestelenen ayinlerden elimize notasıyla intikal edenlerin sayısı 49'dan 50'ye yükseldi. Meydan Musiki Topluluğunun, geleneksel icra üslubunun incelikleri-ne uygun bir şekilde üzerinde çalıştığı Yegâh Ayini, Cumhuriyet tarihinde ilk defa Yenikapı Mevlevihanesinde icra edildi; tekke musikisi kültüründeki ifadesiyle ayin, meydan gördü.

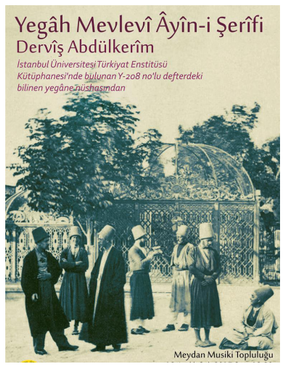

Yegah Mevlevi Ayin-i Şerifi

İcranın Mecrası ve İstanbul'da Müziğin Kesişen Kimlikleri

Suna ve İnan Kıraç Vakfı İstanbul Araştırmaları Enstitüsünün 2018 yılında başlattığı **"İstanbul ve Müzik Araştırma Programı (İMAP),"** çalışmalarını çokdisiplinli ve uluslararası bir konferansla taçlandırdı. 1-2 Kasım 2019'da Pera Müzesinde gerçekleştirilen **"İcranın Mecrası ve İstanbul'da Müziğin Kesişen Kimlikleri"** başlıklı konferansın temel amacının, şehrin farklı dönemlerinde, çeşitli grupların müziği alımlayışını, müziğin icrası ve tartışma kanallarını, bunların şehir içindeki hareketini ve şehre dair anlatılarını düşünmeye zemin oluşturmak olduğu açıklandı. İstanbul'da müziğin hangi dinî, seküler, askerî ortam ve mekanlarda oluştuğu; kimler tarafından icra edildiği, bestecileri ve müziği kimlerin desteklediği; halkın eğlencesinde ne şekilde yer aldığı; kent içindeki varlığı ve yaygınlığı; nasıl kağıda döküldüğü ve hangi terimlerle tartışıldığı gibi konuların farklı disiplinlerden araştırmacıların katılımıyla irdelendiği toplantının açılış konuşmasını müzikoloji sahasının duayenlerinden Prof. Dr. Martin Stokes yaptı.

Müzik araştırmalarına katkı sunması beklenen sunumların başında İstanbul'un Osmanlı musikisinin merkezi olması sebebiyle ortaya çıkan kültürel birikimi ele alan çalışmalar yer aldı. Müziğin icra edildiği mekanlar, çalgılı kahveler, sokak müzisyenleri, 1920'lerdeki caz müzik rüzgarının yanı sıra İstanbul Bektaşilerinin müziği ve "İstanbul'da Dersim Müziği" de konuşulan başlıklar arasındaydı. Konferans kapsamında ayrıca, İstanbul Araştırmaları Enstitüsüne bağışlanan Alâeddin Yavaşca ve Nuri Duyguer koleksiyonları üzerine yapılan çalışmaların detayları, arşivden örneklerle akademik camianın dikkatine sunuldu. "Hafıza-i Beşer: Osmanlı Yazmalarından Hikayeler" sergisi ile devam eden etkinlik, Osmanlı müziği konseri ve akabindeki kokteyl ile sona erdi.

KONFERANSIN BAZI BAŞLIKLARI

Erken Modern İstanbul'da Müzik

Zeynep Yıldız Abbasoğlu: Osmanlı İstanbulunda Timurlu İmgeleri: Müzğin Merâgî'si, Şiirin Nevâyî'si.

Ersu Pekin: Kadınlar, Albümler, Resimler: 17. Yüzyıl İstanbul'unda Kadın Müzisyenler

Namık Sinan Turan: Osmanlı İmparatorluğu'nda Puritenizmin Tasavvuf Kültürüne Müdahale Alanlarından Biri Olarak Semâ ve Müzik: Kadızâdeliler ve Meşâyih Arasındaki Mücadelenin Anatomisi

Şehri ve Mekanı Müzik Bağlamında Haritalandırmak

Onur Öner: Şehir ve Müzik: Geç Osmanlı Dönemi İstanbulu'nda Müzisyenlerin Hareketliliği

Süleyman Şenel: 20. Yüzyıl Başlarında Yapılan Plâk Kayıtlarından "Çalgılı Kahve Musikisi"nin İzini Sürmek

G. Carole Woodall: Cazı Haritalandırmak: Erken Dönem Cazın 1920'ler İstanbul'undaki Cazibesi ve Oluşturduğu Tehdit

Evrim Hikmet Öğüt: Sokaktan Yükselen Sesler: İstanbul'un Müzik Haritasında Göçmen Müzisyenler

Kültürlerarası Müzik

Mehmet Ali Sanlıkol: Bizans Neumatik Notasyonunda Osmanlı/Türk Müziği: Osmanlı/Türk Müziği ve Bizans Müziği Arasındaki Kültürel Farklılıkları Anlamak

Bülent Aksoy: Osmanlı Müzik Terimlerinin Ermeni Kilise Muganileri Arasında Kullanımı

Ertuğrul Sevsay: Türk Tangolarının Kısa Tarihi ve Türk Müzik Sanatındaki Yeri

Alim Kasımov

Almanya'nın Aşağı Saksonya eyaletinde bir şehir olan Osnabrück'te 2005 yılından beri bir müzik festivali düzenleniyor: Morgenland Festival Osnabrück. Bu festival, geleneksel, klasik, avangard, caz ve *rock*a kadar geniş bir yelpazede müzik kültürüne katkı sağlıyor. Festivalin dikkat çekici taraflarından birisi, otantik tercihlerde bulunulması... Bu bağlamda İran, Irak, Suriye, Ürdün ve Türkiye'de koro ve orkestra projeleri gerçekleştirdi. 2013 yılında Erbil ve Süleymaniye'deki gösterilerle festival için 9 ülkeden 65 müzisyen Kuzey Irak'a davet edildi.

Geçtiğimiz yılın sürpriz konuklardan biri ise ünlü Azerî mugam sanatçısı Alim Kasımov idi. Dünyanın en güçlü seslerinden biri sayılan Alim Kasımov, eserleri ve yorumuyla UNESCO ödülü kazanmış bir sanatçı... Festivalde, klarnette Hüsnü Şenlendirici, kemençede Rauf İslamov ve bas üflemeli sörpanda Michel Godard, Alim Kasımov'un mugamına eşlik etti ve etkileyici bir performans ortaya çıktı.[QR]

Alim Kasımov ile ayaküstü küçük bir söyleşi yaptık.

Mugam musikisinde bir talebe nasıl yetişir. Hocasından neler öğrenir?

Bir talebe dinleyip tekrar ederek öğrenmeye başlar. Bir müddet sonra icap eden değişiklikleri hisleri ile yapar. Sonra hocası ona doğaçlama icranın inceliklerini belletir. Talebe hocasını taklit ederek öğrenmelidir. Bu aşamadan sonra eski üstadların icralarını dinleyerek onların sanat üslubunu özümsemeye ve kendi icrasına nakletmeye çalışmalıdır.

Ezberlediğiniz eserler var mıdır? Bunların sayısı çok mudur? Osmanlı Türk klasik musikisinde bir çırak bir üstaddan binlerce eser geçer ve onları ezberler. Ne kadar çok eser bilirse o kadar kıymetli kabul edilir. Bu sizin dünyanızda da var mıdır? Yoksa talebeye daha çok mugam ve o mugamı nasıl ifade edeceği mi öğretilir?

Ezberlediğimiz eserler/tasnifler elbette var, ancak bunların sayısı çok fazla değildir. Herkesin bilmesi icap eden birtakım eserlerdir bunlar.

Herşeyi ezbere mi okursunuz, yoksa gütteleri unutmamak için kullandığınız defterler var mıdır?

Hafıza çok mühimdir ve kişiye özgüdür. Unutunca deftere bakmak, küçük notlarla iş görmek kusur kabul edilir.

Klasik Azerbaycan müziğine milletin ilgisi, sanatkârların ilgisi ve devletin ilgisi, Sovyet dönemi ve sonrasında nasıl oldu?

Bizim özümüzde var olan mugamlar –her ne kadar kültürel bakımdan inkıtalar olduysa da- korunabilmiş ve günümüze aktarılabilmiştir. Bilhassa ilk devlet başkanımız Haydar Aliyev'in mugama kıymet vermesi ve mugamı desteklemesi, mugama olan merakı ve ilgiyi arttırmıştır.

"Gəzəlxan" filminde eser icrasında gördüğümüz irticalî şiir ve gazel birlikteliği bugün hâlen devam etmekte midir? Cevap evet ise bu geleneğin devam ettiği yerler neresidir? Sizin sanat hayatınızda bu gibi yerlerin etkisi oldu mu?

Hâlâ böyle mekanlar vardır, bu sanat devam etmektedir. Benim sanat hayatımda bu mekanların büyük etkisi olmuştur.

Dinî müzik bağlantılı bir eğitim aldınız mı? Azerbaycan klasik müziğinde dinî müziğin yeri nedir?

Dinî müzik bağlantılı bir eğitim almış değilim. Böyle bir eğitim musikimizde söz konusu değildir. Bizim 'mugam'lar sufi kültürü içerisinde de değerlendirildiğinden ve 'temizlenme, sabretme, rahatlama' gibi duyguları içerdiğinden bunun illa dinî çerçevede oluşması gerekmez. Biz şairlerimizin dinî mahiyetteki gazellerini de bugün mugam kültürümüz çerçevesinde rahatlıkla icra edebiliyoruz.

İnternet ve teknolojinin geleneksel müziğe etkisi konusunda fikirleriniz nelerdir?

Zamanımızda pek çok değeri kolay yoldan ve zahmetsizce elde ettiğimiz için bu değerlerin kıymetini çoğu zaman bilmiyoruz. Sanat değerlerimizin kıymetini düşüren bir durumdur bu. Ama artık sanatımızı dünyaya rahatça ve hızlı biçimde duyurabiliyoruz ki bunu, teknolojinin imkanlarına borçluyuz.

Türkiye'deki müzik gelenekleri ile ilgilendiniz mi? Türk klasik ya da halk müziği eserlerinden bir albüm yapmayı düşünür müydünüz?

Eskiden imkanlar kısıtlı olsa da, ulaşmak zor olsa da, Türkiye'de yayınlanan kasetleri bulmuş, getirmiştim. Evimizde bunları sürekli dinlemişizdir. Şimdilerde çok daha rahat bir şekilde kayıtları dinleyebiliyoruz, ilgi alanımızda olmaya devam ediyorlar. Hem klasik musikiyi hem halk musikisini severek dinliyorum. Bazılarını zamanında okumuştum da. Ancak albüm fikri benim için henüz çok yenidir. Üzerinde düşünmek ve görüş alışverişinde bulunmaya devam etmek isterim.

Morgenland Festival Osnabrück performansı

Alim Kasımov ve kızı Fergan Kasımov düeti

Cüneyd Kosal Türk musikisi nota arşivi İSAM'da

Türk müziğinin ustalarından Cüneyd Kosal'a ait nota arşivi, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Klasik Türk Müziği Yönetmenliği ve İSAM Kütüphanesinin iş birliğiyle erişime açıldı. 150.000 notanın yanı sıra el yazması ve matbu nota kitaplarının yer aldığı arşivin tasnifi ve düzenlenmesi Cüneyd Kosal tarafından yapılacak.

3 Kasım 1931 tarihinde, İstanbul'un Sultanahmet semtinde dünyaya gelen Kosal, tahsilini Bolu Feyz-i Cumhuriyet İlkokulu, İstanbul Şişli Ortaokulu ve Zonguldak Mehmet Çelikel Lisesinde tamamladıktan sonra İstanbul Tıp Fakültesine başladı. Fakat musikiye verdiği önem sebebiyle tahsilini yarım bıraktı. Annesi Sacide Hanım, musiki ile meşgul olmuş, bir müddet konservatuvara devam etmiş sanatkâr ruhlu bir hanımdı.

İlkokul yıllarından itibaren güzel bir sese sahip olduğu için çevresinden teşvik gören Cüneyd Kosal, lise son sınıfta eline geçen kanun sazını çok sevdi ve kısa zamanda bildiği şarkıları çalabilecek duruma geldi. Üniversite yıllarında ses sanatçısı olarak Üsküdar Mûsiki Cemiyeti ile Üniversite Korosunda ve özel topluluklarda çalışmalarını sürdürdü. Üniversite Korosu Şefi Nevzat Atlığ, Kosal'ın kanun çaldığını öğrenince onu sazendeler arasına aldı. Bunun üzerine Kosal ses sanatçılığını bıraktı. Askerlik hizmetinden sonra İstanbul Radyosu müzik yayınlarında memur olarak görev aldı. Nişâbûr makamında bir Mevlevi ayini, üç saz eseri, Ferahnak Âşiran makamında beste, ağır semâî, yürük semaîden oluşan bir taksim, bir durak, altı şarkı, iki köçekçe ve 68 ilahi olmak üzere toplam 84 eseri mevcuttur. Yapı Kredi Bankası Yayınları tarafından yayınlanan *İlahiler,* Kültür Bakanlığı tarafından yayınlanan *Yunus İlahileri Güldestesi,* Marifet Yayınları tarafından basılan *99 Makamda İlahiler* olmak üzere üç kitabı vardır. Sertaç Tezeren tarafından hazırlanan "Cüneyt Kosal: Sanatı ve Hayatı" başlıklı tez, daha sonra kitap hâlinde neşredilmiştir.

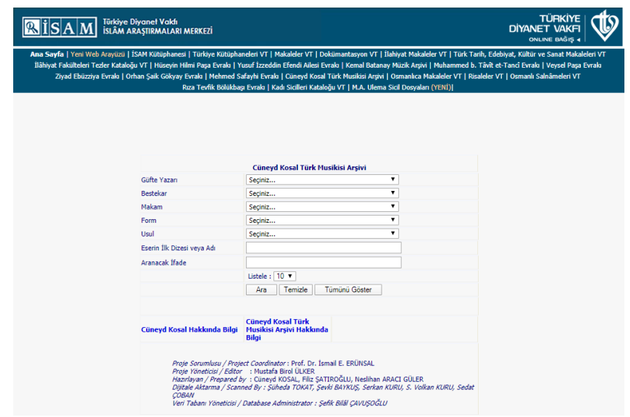

Alaturka – Alafranga

Başı-kapalılarla başı-kabaklar gibi, bir de alaturka müzik sevenlerle alafranga müzik sevenler ayırımı var. Bu ikinciler başı-kabaklardan da az. Bizde olduğu gibi bu iş burada da büyük bir dava. Ve kaybedilmeğe mahkum bir dava.

Aydın ve ilerici kişiler Batı müziğini sokmağa çalışıyor. .. Batı müziği taraftarlarının tezleri bizdekilerin aynı. Yalnız bir noktada ilginç bir fark var. Bizdekiler, eski müzik Türk müziği değil, Araplardan gelme diyorlardı. Mısır aydınları bunun tersini söylüyorlar. Bu müzik bizim ulusal müziğimiz değil, başımıza Türklerin sardığı bir belâ, .. biz kendi ulusal müziğimize dönmeliyiz, diyorlar. Tabiî ikisi de yanlış. Yalnız bu terim işinde biz, daha elveriş̧siz durumdayız; çünkü biz kendimiz bile bu müziğe "alaturka" demiyor muyuz? E, ne demek bu? "Türkvarî" müzik demek değil mi? Bu terim işinde Araplar daha haklı yanda. Bu, bizimkilerin hiç aklına gelmemiştir.

.. 1958'de Kahire radyosu bir yandan Batı müziği çalmağa, bir yandan da bu müziği alıştıracak açıklayıcı konuşmalar yapmağa başlıyor. Derken dinleyici tepkilerini öğrenmek geliyor akıllarına. Bir de anket sonuçları geliyor ki felâket. Üniversiteli genç kızlar bile, "Biz Batı müziği istemeyiz. O bizim müziğimiz değil. Biz şarkılar isteriz" diyorlar. Hatta üniversite profesörleri içinde, "Ben Mozart'tan Beethoven'den anlamam" diyenler var.

* Niyazi Berkes, *İslamlık, Ulusçuluk, Sosyalizm,* İstanbul: Bilgi Yayınevi, 2.baskı 1975, s. 59-60.

Beethoven'in
5. Senfonisi

Müzik, tarih ve simge

Beethoven'in Pastoral Senfonisinin (Senfoni No: 5, Do Minör Op. 67) eşine ender rastlanır bir hikayesi var. Klasik müziğin insanı dinginleştirdiği ve sakinleştirdiği kanaati çokça dile getirilir, oysa bu senfoni yüksek bir gerilim ile dinleyeni dinçleştiren ve ayağa kaldıran bir motivasyona sahip. Bunu Beethoven'in "kadere başkaldırısı" olarak açıklayanlar var. Çünkü senfoninin yazılma süreci Beethoven'in 1789 yılından itibaren yavaş yavaş artan sağırlığı dönemine denk geliyor. Beethoven, senfoninin ilk dört notasını, arkadaşı Avustralyalı yazar Anton Schindler'e şöyle anlatır: "Kader kapıyı böyle çalar!" Bu ilk dört notanın senfoninin bütün ana fikri olduğu söylenir. Üç kısa bir uzun dört sesten oluşan bu motif üç nokta bir çizgi (. . . -) olarak yazılıyor ve mors alfabesinde V harfine tekabül ediyor. Bu harfin latince "victoria" (zafer) anlamına gelmesinden dolayı esere "Zafer Senfonisi" de denmiştir.

Senfoninin, bu çağrışımları ve hissettirdiklerinden dolayı kültürel ve politik bir dönüşüm simgesi haline gelmesi, II. Dünya Savaşı sırasında Churchill sayesinde olur. II. Dünya Savaşı başladığında Denizcilik Bakanı, 1940'ta İngiltere başbakanı olan Sir Winston Churchill, Nazi Almanyasının işgali altındaki bölgelerde direnişi teşvik etmek ve politik bir motivasyon oluşturmak maksadıyla işaret parmağı ile orta parmağını kaldırarak zafer çağrışımlı V işaretini o kadar sıklıkla yapar ki, Nazilere karşı zaferin simgelerinden birisi olur.

O dönemler Belçika'da Fransızca yayın yapan BBC'nin başkanı Victor de Laveleye, bu işaretin yaygınlaşması için özel çaba sarfeder, "V for Victory" (Zafer için V) isimli bir kampanya başlatır. Bu kampanya ile birlikte sürekli olarak Beethoven'in 5. Senfonisinin ilk dört notası çalınır.

Prehistorik dönemin müzik taşları

Sıradışı arkeolog Dr. Jean-Loup Ringot'un bulduğu prehistorik dönemden kalma taş müzik aletleri ile yaptığı performans sosyal medyada ilgi görüyor. Ringot'un *lithophone* adını verdiği çeşitli büyüklüklerdeki taşlara yine bir taş sürterek çıkardığı melodiler, bu taşların nasıl kullanıldıklarını gösteriyor. Uzmanlık alanı tarih öncesi dönemlerde kullanılan müzik aletleri (flüt, davul, litofon ve diğer enstrümanlar) olan Dr. Ringot, kemik ve odundan yaptığı imitasyon müzik aletleri ile de performanslar sergiliyor.

Arkeolog Dr. Jean-Loup
Ringot'un prehistorik dönem taş
çalgıları performansı

Kanadalı Türk halk müziği sanatçısı: Brenna MacCrimmon

Kanada Ontario'dan başlayan eşine ender rastlanır bir yolculuk hikayesi var Brenna MacCrimmon'un. Toronto Üniversitesinde etnik müzikoloji dersleri alırken bağlama öğrenmeye başlaması ve Türkçe albümler dinlemesiyle hayatı değişen MacCrimmon bu durumu "Aniden duygusal bir bağ oluştu" diyerek açıklıyor. Şimdilerde o çok iyi Türkçe konuşan, halk müziği türküleri özellikle Rumeli türküleri alanında uzmanlaşmış bir sanatçı... Yolculuğunun başında Trakya'yı ve Balkanların her yerini karış karış dolaşarak unutulmaya yüz tutmuş halk müziği ürünlerini araştıran sanatçı, "Balkan, Rumeli ve Türk müziği tınıları beni kendine çekti ve yavaş yavaş incelemeye, öğrenmeye başladım" diyor.

Bir derginin "Rumeli Türküleri deyince akla gelen ilk isimlerdensin. Bir Kanadalının Rumeli Türküleri ile bu denli anılmasını nasıl değerlendiriyorsun?" sorusuna MacCrimmon şöyle cevap veriyor:

Öncelikle bunu duymak benim için büyük bir onur... Ne yaptım ki bu iltifata layık oldum. Bu benim için çok güzel ve dokunaklı bir şey. Duygulanıyorum aslında böyle iltifatlar alınca. Dışardan birisi olarak o bölgelerin kültürünü ve zenginliğini bilemiyor olabilirim ama dışarıdan bakan birisi olunca da farklı bakış açılarına, perspektiflere sahip oluyoruz. Örneğin, Türk bir arkadaşımla Yunan müziği konuştuğumuzda bütün Yunan müzikleri bize aittir, Yunan arkadaşımla Türk müziğini konuştuğumda ise bütün Türk müzikleri bize aittir deyip sahipleniyorlar. İki kültür de birbirlerine bağlı kültürler olduğu için haklılar aslında. Tabi bu demek değil ki diğeri ötekinden daha üstündür. Bu kültürler birbirlerini her zaman kapsarlar ve beraber gelişirler.

"Türkçede şarkı için 'söylemek' denir ancak türküde bu 'okumak' oluyor. Türküler sence neden okunur?" şeklindeki bir diğer soruya ise şöyle cevap veriyor:

Bayıldım bu soruya! Şarkı söylemek dediğinizde o şarkı büyük ihtimalle başka birisi tarafından bestelenmiştir. Türkü okumak ise eminim konuya hâkim birileri tarafından, yani o türküyle ilgili gerçek bilgisi olan kişiler tarafından okunmuştur ve o şekilde kalmıştır. Türküyü okumak için hissetmek gerekiyor. Satırlar ve kalpler arasında olan kişilere hitap ediyor. Türkü okuyarak aslında orada önceden olan bir şeyleri günümüze ulaştırıyoruz.

Fatih Akın'ın yönettiği "İstanbul Hatırası: Köprüyü Geçmek" adlı filmde anonim bir eser olan "Penceresi Yola Karşı" ve "Ben Bir Martı Olsam" adlı türküyü, "Elveda Rumeli" dizisinde de "Ediye" şarkısını seslendiren soprano ses tonuna sahip MacCrimmon, Selim Sesler'le kurdukları Karşılama adlı grup ve aynı isimli türkü albümü ile 1998 yılında June Ödülünü kazandı.

Brenna MacCrimmon'un
"Kulak Misafiri" albümü.

Viyana Flarmoni Orkestrası

Dünyanın en prestijli orkestralarından olan ve 1842 yılında kurulan Viyana Filarmoni Orkestrası, bütün arşivini 1 milyon dolar karşılığında dijital platforma taşımaya karar verdiğini açıkladı. Orkestra yönetimi tarafından yapılan açıklamada, aktarım için gerekli bağışın Birgit Nilsson Vakfı tarafından yapıldığı ve bunun dünya klasik müzik tarihinde yapılmış en cömert bağış olduğu belirtildi. Üyeleri tamamen erkeklerden oluşan ve kendi seçim sistemine, kendi yönetim şekline sahip, tamamen bağımsız bir orkestra olarak birlikte çalışacağı solistleri kendi seçen Viyana Filarmoni Orkestrası, bir dizi değişikliğe de gideceğini açıkladı.

Eski defterler açıldıkça da Viyana Filarmoni Orkestrasının tarihine dair mevcut bilgiler tazeleniyor, yeni bilgiler de açığa çıkıyor. Arşivinde Bruckner, Brahms gibi büyük bestecilerin eserlerinin ilk seslendirilişinin, el yazılarıyla yazdıkları kompozisyonların, çok değerli enstrümanların hikayeleri bulunuyor.

Orkestra başkanı Andreas Grossbauer yaptığı açıklamada şu anki arşiv bölümünün çok küçük olduğuna değindi, 'Değişmek ve dijital arşivimizi oluşturarak öğrencilere ya da öğrenmeye gelen herkese Viyana Filarmoninin tarihini açmak istiyoruz' sözleriyle katı kuralları ile bilinen Viyana Filarmoni Orkestrasının bir değişim sürecine girdiğini hissettiriyor.

Orkestra, 1939 yılından beri Wiener Musikverein'de her yıl 1 Ocak'ta 'bir yılbaşı klasiği' olarak anılan geleneksel "Yeni Yıla Merhaba konserleri"ni veriyor.

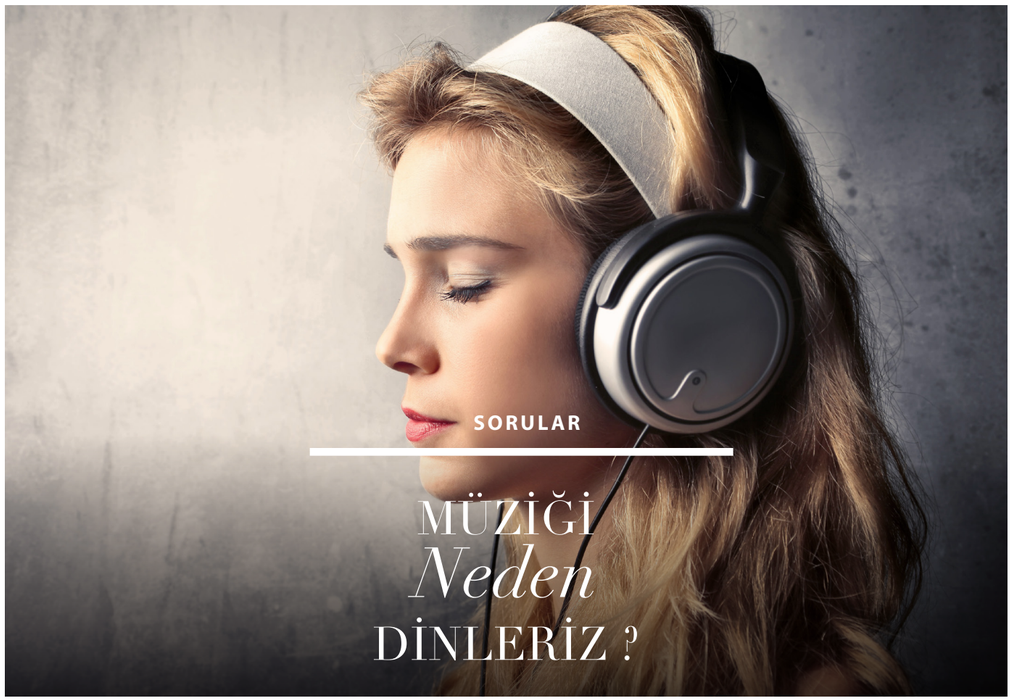

SORULAR

MÜZİĞİ *Neden* DİNLERİZ ?

Müzik, doğduğumuz andan itibaren hayatımızda... Annelerimiz, bizi teskin etmek amacıyla ya da sükunet içerisinde uyumamız için ninni söyler ve –ninninin bizi davet ettiği her ne ise– bütün bebekler buna uyar. Hayatımızın bu dönemlerinden itibaren müziğin teskin ve sükunet için gerekli olduğunu düşünürüz. Peki ama neden daha sonraki dönemlerimizde hüzün, kızgınlık, sitem, nefret gibi başka duyguları besleyen müzikler de dinleriz?

Oxfordlu iki akademisyen, Adam J. Lonsdale ve Adrian C. North, 189 üniversite öğrencisinin katıldığı bir araştırma ile bu soruya cevap bulmaya çalışmış. Açık uçlu sorularla yapılan anketin ardından bazı bulgular elde etmişler. Yorumlanan bulgulara göre, insanlar duygularını destekleyen, onları harekete geçiren etkinliklere karşı derin ilgi duymaktadır. Bunun gündelik hayattaki karşılığının tam olarak ne anlama geldiği bilinmese de, his olarak "Kendimden birşey buldum" cümlesi ile açıklamalar yapılır. Geçmişte yaşadığımız bir olay ya da durum karşısında hissettiğimiz, bilincimizde arka plana atılarak kayda alınmış olan duygular müzik dinleme esnasında bir düğmeye basılmış gibi uyanıverir ve harekete geçer. Müzikle birlikte o hatıra esnasında hissettiklerimiz açığa çıkar; hatırayı çamaşır ipine benzetirsek, mandalla o ipe asılmış olan birçok unsur, an, mekan, kişi, aşama, süreç, olaylar zinciri, hatta o anda temas edilen kokular dahi müzikle birlikte 'tahattur' edilir. Elbette, çok kısa bir anda, rafine edilmiş şekilde bu tezahür gerçekleşir. Geçmişteki hadise veya durum esnasında hissettiklerimiz, başka tecrübelerin yaşanmışlığıyla birlikte bizde daha farklı etkiler oluşturur. Müzik bize ihtişamlı bir duygular armonisi yaşatır. O hatıra, üzüntü sebebi ise dinlediğimiz müzikle birlikte daha da hüzünenir, efkarlanır, dertleniriz. Şayet o hatıra mutluluk sebebi ise daha da neşelenir, enerji dolar ve keyifleniriz.

Lonsdale ve North'un bulgularına göre "Neden müzik dinleriz" sorusu %95 oranında "Ruh hâlini yönetmek için" cevabı ile karşılık buluyor. İnsanlar içinde bulunduğu duygu durumunu değiştirmek, olumlu duygularını arttırmak, motive olmak için müzik dinliyorlar. Katılımcılar, müziğin kendilerini mutlu ettiğini, neşelendirdiğini ve daha iyi hissettirdiğini ifade etmiş. Kendi duygularımızı etkilemek istediğimizde, yaşadığımız duyguların derecesini arttırmak ya da azaltmak için müziği bir araç olarak görüyoruz. Ayrıca müzik, bir rahatlama, olumsuz duygularla başa çıkma yöntemi olarak da kullanılıyor.

"Bir işle uğraşırken arka plan sesi olarak müzik dinlemek" %75 oranında karşılık bulmuş. Ayrıca %60 oranında "müzikal etkinliklere katılarak", %57 oranında "keyif almak için", %40 oranında "zihni dağıtmak için", %34 oranında "geçmişi düşünme aracı olarak", %25 oranında "sosyalleşme aracı olarak" müzik dinleniyor.

Müzik, yaptığımız bir iş ya da etkinlikte bize eşlik eden ikincil faaliyet olarak hayatımızda yer ediniyor.

Kaynak: onlinelibrary.wiley.com sitesi içinde: www.kisa.link/N1er

SORULAR

MÜZİK BEYNİMİZİ *Neden* ETKİLER?

Müzik dinlerken ezgi, makam, enstrüman sesi gibi kompleks sesler beynimizde nasıl bir işlemden geçiyor? Nörobilimcilere göre müzik dinlemeye başladığımızda beynimizin neredeyse bütün bölümleri etkilenir. İlk olarak müzik, işitsel kortekse ulaşarak burada en temel unsurlarına (perde, tını, süreklilik vs.) ayrıştırılır. İşitme korteksi, müzikal bilgi akışını parçalarına ayırabilmek için beyincik (serebellum) ile birlikte çalışır. Beyincik, amigdala (beynin duygusal merkezi) ve ön (frontal) lobla bağlantılıdır. Müzik dinlerken beyindeki zevk merkezi olan nükleus akumbens harekete geçerek iyi hissetmemizi sağlayan nörokimyasal dopamini serbest bırakır. Bu, çok sevdiğimiz bir şeyi yerken veya orgazm olurken salgılanan kimyasaldır. Ayrıca, müzik dinlerken beyinde endorfin de salgılanmaktadır. Bilindiği üzere ağrı çekerken ya da stres hâlindeyken endorfin salgılanması artar ve endorfin doğal bir ağrı kesici gibi çalışır.

Stanford Üniversitesi Tıp Fakültesi doktora sonrası araştırmacısı Daniel Abrams "Müzik zevklerimizin farklılıklarına rağmen, beynin müziği deneyimlemesi çok tutarlı bir şekilde gerçekleşmektedir" diyor. Müzik eğitimi almamış olan ve araştırmaya katılan denekler, fMRI beyin taramasından geçerken dört senfoni dinlediler. Müziğin bütün katılımcıların beyninde hemen aynı etkiyi yaptığı tespit edildi: Hareket, planlama, dikkat ve hafızaya dâhil olan beyin bölgeleri faaliyete geçmişti. Bu çalışma, müzik dinlemenin beyinde herhangi bir sesten daha farklı biçimde işlendiğini göstermiştir.

Nörobilimci Valorie Salimpoor'un yürüttüğü araştırmanın Nature'da yayınlanan sonuçları ise şunlar: Müzik soyut bir tetikleyici olduğundan özlem duygularını uyandırabilir. Otonom sinir sistemi aktivitesinin psikofizyolojik ölçümlerinde, müzik dinlerken endojen dopaminin salgılandığı bulundu. Aynı dinleyiciler üzerinde fonksiyonel manyetik rezonans görüntüleme kullanıldığında nükleus akumbens adlı beyin bölgesinin müzik dinlerken en fazla tepkiyi veren yer olduğu anlaşıldı. Bu sonuçlar, müziğe tepki olarak duyulan yoğun hissin dopamin salımına yol açabileceğini göstermektedir.

Profesyonel müzisyenlerin beyin taramalarında, belirgin olarak, daha fazla simetrinin, motor kontrolünden sorumlu daha büyük alanların, işitsel işlemin, mekansal koordinasyonun ve daha gelişmiş korpus kallosumun olduğu görüldü. Korpus kallosum, beynin iki tarafını birbirine bağlayan ve iletişim sağlayan sinir lifleri bandına deniyor. Yani bir müzik aleti çalmayı öğrenmek, beyniniz için her yaşta yapabileceğiniz en iyi şeylerden biri olarak görünüyor.

Peki beste yaparken beyinde neler olmaktadır? 17 besteci üzerinde yapılan bir araştırmada, besteleme sırasında beynin görsel ve motor bölgelerindeki bağlantının azaldığı, buna mukabil beynin diğer bölgelerindeki bağlantıların arttığı görülmüş.

Müziğin beyin işlevlerini geliştirdiği birçok araştırma ile ortaya konmuştur.

SORULAR

MUTSUZKEN *Neden* HÜZÜNLÜ ŞARKILAR DİNLERİZ?

Bilim insanlarına göre depresif dönemlerimizde hüzünlü şarkıları neden dinlediğimiz hususu sandığınız gibi olmayabilir. Müziğin insanların ruh hâli üzerinde güçlü bir etkisi olduğu elbette biliniyor. Mutlu ve şen şakrak hissettiğimiz bir anda dahi, dokunaklı bir şarkıya denk geldiğimizde modumuz değişebilir ve yüzümüz düşebilir; mutsuzken dinlediğimiz hareketli bir şarkı yüzümüzde ânında güller açmasına neden olabilir. Çoğumuz için olağan olan bu durum, depresif insanlar için nasıldır?

Depresyon tanısı konmuş kişilerin sağlıklı kişilere göre hatırı sayılır bir oranda eğlenceli şarkılar yerine hüzün verici şarkılar dinleme eğiliminde olduğu 2015 yılında yapılan bir araştırma sonucunda ortaya konmuştur. Kendilerine bunun nedeni sorulduğunda, düşük modlarını devam ettirmek arzusu içinde oldukları cevabını vermişler. Aynı bulguları elde eden ve 2019 Şubat ayında *Emotion* adlı dergide yayınlanan makalede ayrıca depresyondaki insanların hüzünlü şarkıları olumsuz duygularını devam ettirmek için değil, söz konusu şarkıları dinlendirici hatta moral yükseltici buldukları için dinlediklerine dair bazı bulgular dile getirildi. University of South Florida menşeli bir ekip tarafından yayınlanan bu makalenin temelini oluşturan çalışma, depresyon tanısı konmuş ve konmamış (kontrol grubu) 38'er lisans öğrencisi kadın denekle gerçekleştirilmiş. Çalışmanın ilk kısmında, 2015'teki makalede olduğu gibi, deneklere hüzünlü, hareketli ve nötr şarkılardan 30'ar saniyelik kısımlar dinletilmiş ve kendilerine hangi şarkıları bir daha dinlemek istedikleri sorulmuş. Depresyondaki deneklerin hüzünlü şarkıları tekrar dinlemek istedikleri görülmüş.

Diğer taraftan ikinci kısımda katılımcılara enstrümantal film müziği, hareketli müzik, hüzünlü müzik, gerilim müziği, nötr müzik, yüksek ve düşük enerjili müziklerden oluşan 10 saniyelik kısa varyeteler dinletilmiş ve aynı şekilde hangi müzikleri yeniden dinlemek istedikleri sorulmuş. Son olarak, bütün katılımcılar bütün müzikleri bir kez daha dinlemiş ve kendilerinden dinledikleri müziklerin ruh hâlleri üzerindeki etkilerini açıklamaları istenmiş. Sonuçta, depresyondaki deneklerin kontrol grubu deneklerine oranla canlı müzikler yerine hüzünlü ve düşük enerjili müzikleri seçtiği görülmüş (gerilim müziklerini değil). Araştırmanın sonuçlarına göre, depresyondayken hareketsiz, düşük enerjili ve hüzün dolu şarkılar dinleme tercihinin kökeninde acıyı ve mutsuzluğu arttırmaya çalışma arzusu yerine daha sakin bir ruh hâline kavuşma isteğinin yattığı değerlendirmesine varılabilir.

SORULAR

ANLAMADIĞIMIZ HALDE *Neden* YABANCI ŞARKILAR DİNLERİZ?

Cevabı kesin olarak bilinmeyen bir etkinlik: "Neden tek kelimesini bile anlamadığımız bir dilde müzik dinleriz?"

Mesela dikkat çekici bir örnek olarak, Luis Fonsi'nin "Despacito ft. Daddy Yankee" adlı İspanyolca şarkısı, YouTube kanalında 6,3 milyar izlenme ile dünyanın en çok tıklanan videosu... Acaba neden farklı dilde bir müzik dinleniyor?

Belki de sorunun böyle ifade edilmesi yanlış... Sorunun arka planında 'dil' ve 'müzik' aynı aile olarak ele alınıyor gibi görünüyor. Müziğin de kendi başına bir dil olduğunu, kendine özgü cümleler kurduğunu, kendi alfabesi olduğunu ve muhatabının iç dünyasına duygu aktarımı yaptığını kabul edersek, sorulan soruda bir hata olduğu düşünülebilir.

Müziği oluşturan enstrümanlar, notalar, tempo, akış, ses, bas, his ve armoni (uyum) gibi ögelerin hepsinin ciddi bir duygu iletim kabiliyeti var. Dans etmekle, ağlatmakla, güldürmekle, korkutmakla, kısacası bizi harekete geçirmekle ilişkisi var.

Son yıllarda müzik endüstrisinin, başarısı kesinleşmiş bazı formüller uyguladığını söyleyebiliriz. Melodinin yapısı, kullanılan enstrümanlar ve müziğin armonik yapısı ile bu müziğe giydirilen görüntüler bütünleştiğinde, renkler, hareketler, mankenler, mimikler, bedenler, yüzler... müziğin frekans ve armonisi ile birleşiyor ve temas kuranlarda reddedilmesi zor bir iç bağ tesis ediyor. Bu bağ, dinleme etkinliğini süreklileştirmeyi talep ediyor. Sadece bir kere dinleyip doyuma ulaşmak asla mümkün olmuyor, gün içinde sürekli dinlemek isteyen bir iç ses talebi ile tüketicinin en üst seviyede tüketmesini sağlayacak bir haz akışı oluşturuluyor. Bu durum, tıpkı dilimizin tat alma duyusu gibi, müzik kanalıyla tatmin sağlayan, heyecan ve haz oluşturan bir araçtan bahsetmemizi gerektiriyor.

Bu noktada, sadece kulak vererek dinlemek ile görsel bir seyir ile dinlemek arasında da tüketim kültürü açısından bir fark olduğunu söylemek gerekiyor. Müzik endüstrisi, müzik yapmak kadar o müziğe giydirilecek kliplere de büyük yatırım yapıyor. Bu klipler özel bir formül uygular gibi, dans, gizem, şehvet, haz, tutku gibi kışkırtıcı duyguları oluşturuyor, harekete geçiriyor ve inşa ediyor. Müziğin melodisi ile birlikte tasarlanan özel eserler gibi düşünebiliriz video kliplerini. Üzerinde ses mühendisleri ve görüntü mühendislerinin çalıştığı, şarkıcı ya da sanatçıdan bağımsız bir üretimden bahsediyoruz. Ses mühendisleri, ses aralıklarını ve frekansları istenen düzeyde tutuyor, görüntü mühendisleri renkler, kontrastlar ve hareketler üzerine çalışıyor. Dinlenen şarkı 'yabancı' olmuyor; tam tersine içimizde karşılığını bulan çok tanıdık bir şeye dönüşüyor.